

ničke te ruke građe (14). Dakle, ukupno 156 pjesama na »srpskohrvatskom, odnosno hrvatskosrpskom, makedonskom i slovenačkom« (mogla se dodati i po koja pjesma na jezicima drugih narodnosti, kad već antologija ima općejugoslavenski karakter). Objašnjavajući kriterije za izbor pjesama, priređivač kaže da je izbor zavisio »prvenstveno od umjetničke vrednosti pjesama i od njihovog broja«. Ali kad pjesme ove zbirke usporedimo sa sličnim zbirka partizanske poezije (npr. s Dizdarevom, Orahovčevom ili Čubelić-Vitez-Petrovićevom) ne možemo reći da je ova zbirka u umjetničkom pogledu bolja. Uočljivo je da je priređivač ipak više pažnje posvećivao sadržajima nego pjesničkim vrijednostima. I to je trebalo naglasiti. Da smo u pravu, govore sadržaji ovih pjesama: **Istro naša, Zasijala zvijezda petokraka, Naše će ga puške osvetiti, Pogibija Ratka Pavlovića, Streljanje u Kragujevcu, Bojnička žalopojka, Logorska pjesma** i sl. (duže su pjesme inače kao cjelina slabije).

Svih 156 pjesama vjerno je pretiskano (iznimke su samo naslovi, kojih je dobar dio promijenjen npr. pjesma s naslovom: **Na livadi na zelenoj travi** iz zbirke Maka Dizdara dobila je u ovoj zbirci naslov **Svaka pjesma iz srca je slita**, ili pjesma **Zamirisa đurđevdansko cvijeće** nosi naslov **Razliježe se pjesma partizana** i sl.). To otežava identificiranje pjesama. Tako je, priređivač, npr. pretiskao Mitrovićanku bez prve strofe:

Hajd u kolo, robijaši,
kolo zaigrajmo
Mitrovićanku zapjevajmo
ko da je sloboda...

(vidi: **Pjesme borbe**, oktobar 1942, izdanje »Vjesnika« JNOFH). Pjesma **Crna Gora u boj kreće** ima ispremiješšan sadržaj dviju pjesama: **Listaj goro, cvjetaj cvijeće** i **Telefonske žice zuje**. Ta pjesma završava distihom kojim završava i pjesma s rednim brojem 4, koja joj je i sadržajem slična. Takvih slučajeva ponavljanja stihova ima više. Pjesma **Kordun, Bosna, Banija i Lika** sastavljena je od dva ne baš uspješno spojena distiha. Varijanta pjesme **Marjane, Marjane**, iako je uzeta iz zbirke **Naše pjesme**, Zagreb 1945, nije ni originalna ni najbolja. Pjesma

Zlatibore, širi svoje grane sastavljena je od različitih (i po vremenu nastanka i prema sadržaju) distiha. Ima boljih, umjetnički vrednijih varijanata nekih ovdje pretiskanih pjesama, npr. od **Logorske pesme** itd. Razlozi za ispremiješšanost sadržaja pjesama leže u tome što su većim dijelom pretiskane iz zbirke koje su tiskane poslije 1950. (od 1950. do 1960. — 52, a od 1961. do 1971. — 75).

U dijelu **Radovi o pesmama iz NOB** na 67 stranica doneseno je sedam tekstova. Zašto je to učinjeno i zašto su baš ti tekstovi, odnosno odlomci, doneseni — nema objašnjenja.

Uz popis izvora pjesama mogli bismo primijetiti da iz nekih zbirki, koje su rađene prema umjetničkim kriterijima, nije pretiskana nijedna pjesma. Također nije jasno zašto je priređivač, i po kojem kriteriju, donio bibliografski izbor od samo 54 navoda.

Ante NAZOR

NARODNI PESNI OT SREDNITE RODOPI, Zapisal ATANAS RAJČEV, Studija, s'tavljane, obrabotka i komentar ROSICA ANGELOVA, Izdatelstvo na B'lgarskata Akademija na naukite, Sofija 1973, 652 str.

U povodu šezdesete obljetnice oslobođenja smoljanskoga okruga od turskoga ropstva (1912—1972) Bugarska je akademija znanosti izdala ovaj velebani zbornik narodnih pjesama što ih je zapisao Atanas Rajčev (r. 1916, u. 1962), a koje se u Etnografskom institutu Bugarske akademije znanosti čuvaju od godine 1955. Popratnu studiju i komentar napisala je i materijal obradila Rosica Angelova.

Svojom ljepotom i izvornošću, što znači i svježinom, odavna je pjesničko bogatstvo Rodopa privlačilo proučavatelje usmenoga stvaralaštva. Njegovo je sakupljanje započelo pred više od

sto godina. U tome razdoblju sakupljene su i publicirane tisuće pjesama: npr. Bojanov i Vrančev, **Rodopski pesni s notirani glasove** — 1934; Kaufman i Todorov, **Narodni pesni ot Rodopskija kraj** — 1970.

Atanas Rajčev sakupio je preko dvije tisuće pjesama, od kojih se u ovoj knjizi našla polovica. I Rajčeva zbirka otkriva stvaran karakter pjesama iz ovoga planinskog područja: raznolika i bogata tematika, razgranatost oblika; regionalna specifičnost, starinski siže, regionalni motivi i arhaizmi; međunarodni siže, motivi i slično.

Rosica Angelova priredila je ovo izdanje s punom akribijom i adekvatnim znanstvenim instrumentarijem. Nakon kraćega predgovora uslijedilo je prvo poglavlje **Atanas Rajčev i njegov zbornik** (str. 7—73), u kojemu je dana informacija o Rajčevu kao sakupljaču narodnoga stvaralaštva, o pripremanju i obradi materijala za izdavanje; podaci o kazivačima objavljenih gradci, uz nekoliko fotografija kazivača i njihova ambijenta; o oblicima, sižeima, motivima i likovima, te o umjetničkim osobinama pjesama zabilježenih u Srednjim Rodopima.

Kako to već ovakva izdanja zahtijevaju, 1025 pjesama — toliko ih sadrži ovaj zbornik — popraćeno je potrebnim podacima: kada i gdje je došla pjesma zabilježena; tko ju je govorio i osnovni podaci o kazivaču. Pjesme su klasificirane u: obredne pjesme, mitološke pjesme, religiozno-legendarne, junačke, povijesne pjesme i pjesme o načinu narodnoga života. Dakako, svaka skupina nosilac je i brojnih podskupina. U prilogu pri kraju knjige uvršteno je i devet prozih tekstova.

Kao što je i uobičajeno u ovakvim slučajevima, knjiga završava opsežnom literaturom, Rječnikom tudica i dijalektalnih riječi, oblika i izraza u zapisima Atanasa Rajčeva, zatim Indeksom naselja smoljanskoga okruga, u kojemu su zapisane pjesme, pripovijetke i legende, Indeksom kazivača iz smoljanskoga okruga, u kojemu su zapisane pjesme, pripovijetke i legende i na samom kraju Indeksom imena i motiva.

Josip KEKEZ

VLADIMIR BOVAN, ANTOLOGIJA SRPSKE NARODNE EPIKE KOSOVA I METOHIJE, Jedinstvo, Priština 1974, 398 str.

Sastavljač i izdavač prišli su tiskarnju ove knjige s namjerom da se na jednom mjestu pruži čitaocu antologijski zbor epskih narodnih pjesama zapisanih na Kosovu i Metohiji. Za to sastavljač navodi dva razloga: 1. što su izdanja u kojima se nalaze epske narodne pjesme zapisane na ovom području postala rijetkost i 2. da se iz rukopisnih zbirki izabere i prvi put objavi stanovit broj pjesama. Izvršavajući taj glavni zadatak, Bovan je učinio i više od toga. To vidimo iz sadržaja knjige, koja je koncipirana ovako: Predgovor, Pripovedne pjesme, Junačke pjesme, Uz ovu knjigu, Napomene uz pjesme, Pregled štampanih srpskohrvatskih vanijanata, Popis dela iz kojih su uzete pjesme i Rečnik manje poznatih reči.

U **Predgovoru** na osamdeset stranica autor objašnjava zašto se o ovim pjesmama posebno govori, koliko su stare, koliko su stari zapisi, tko ih je i od kada zapisivao, tko su njihovi pjevači, koje su vrste i motivi, kolika im je umjetnička ljepota, zašto su vrlo malo poznate širem krugu čitalaca i zašto su malo prisutne u nauci itd. Govoreći o klasifikaciji pjesama donesenih u ovoj zbirci, sastavljač kaže: »Mi smo, prilikom razvrstavanja... prvo epskih pripovednih od lirskih, pošli od toga da li je siže pjesme razvijen ili nije, pa kada smo imali pred sobom pesmu bez razvijenog sižea, bez obzira na dužinu pjesme... nismo je ubrajali u epske pripovedne pjesme. U razgraničavanju, pak, epskih pripovednih pjesama od epskih junačkih pjesama, polazili smo od **istoričnosti pjesama**. Ako nisu istorične, dakle ako ne pevaju o u istoriji poznatim događajima i ličnostima, takve pjesme svrstavali smo u pripovedne epske pjesme. U junačke epske pjesme uvrštavali smo epske pjesme koje pevaju o u istoriji poznatim ličnostima i događajima, bez obzira na opštost motiva, tj. njegovu internacionalnu rasprostranjenost.« Na osnovi toga klasifikacija tih pjesama je ovakva: **pripovedne pjesme** razvrstane su na bajke u stihovima (2), le-